

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 1 Aprilu 1889.

Nr. 13.

Partea besericésca.

Casatori'a preotiloru.

III.

Canonele besericeii orientale, prin aceea cà concedu preotiloru casatori'a, nu condamna celibatulul. Acele canone admitu si casatori'a si celibatulul, si nu impun nece un'a nece alt'a; ci lasa pre fia-care in libertatea alegerei sale.

Pravil'a, — care cu esepțiunea celoru ce suntu contrarie s. uniri ¹⁾ are valóre in beseric'a românésca — in partea II. ce se chiama Indreptarea lezei la capu 61. cu privire la celibatulul si casatori'a preotiloru prescrie acestea: „Canonulu 26 alu ss. apostoli graesce: *Carele va sè se preotiésca neinsuratu ce se dice se nu iee femeia, acel'a trebuie se se intrébe, de va poté se-si tiena intielepti'a intréga adeca se petreca cu curatia, pre unulu cá acel'a se lu sufere si se lu chirotonésca; ér' de nu va poté se se tiena in curatia, antaiu se iee fetu pre lege, deci ia atunci dupa nunta se i se faca si chirotoni'a pre rendu, adeca lectoru, ipodiaconu, diaconu si preotu. Dupa chirotonia nu s'a datu, altuiu nemenui a se insorá, fãru numai lectoriloru.* Er' canonulu 10 alu sinodului dela Ancira dice: „Carele va vré se se chirotonésca diaconu de va marturisi episcopului, cà nu pote se traesca neinsuratu, acel'a déca se va insorá, sè se faca diaconu, ér' de va tacé si apoi se va insorá se se lipsesca de diaconf'a“.

De unde in besericele unite cari tienu ritulu si disciplin'a besericeii orientali in fapta se si afla in functiuni atatu preoti celibi catu si preoti casatoriti.

Praxa unei ori altei besericeii orientale neunite, care nu primesce in functiuni celibi, nu se baseza pre canone, ci pre alte consideratiuni.

Totu ce ceru canonele dela celibi se reduce la aceea, cà cei ce se facu celibi, se se faca din convingere si apoi se petréca in curatia; er' déca cineva nu ar' avé chiamare spre celibatu, mai bine se se casatorésca.

Dealtumentrea déca vomu stá se ponderámu caus'a precum se cade, si anumitu déca vomu considerá celibatulul in comparatiune cu casatori'a, iute ne vomu poté convinge despre momentosele ratiuni, cari militeza mai multu pentru celibatu de catu pentru casatoria. Detorinti'a principala a preotiloru crestini e se aduca in tóta diu'a dela resaritu pâna la apusu santulu si preacuratulu sacrificiu neincrunatulu, se administreze s. sacramente de cate ori cere lips'a si binele credinciosiloru. Ci ss. canone ceru dela preoti se deprinda contininti'a inainte de celebrarea s. liturgie, precum si de cate ori intrevine necesitatea de a administrá credinciosiloru ss. sacramente; asiá dara preotulu casatoritu e in perplesitate continua cu privire la implinirea oficiiloru de preotu si conjuge, pre candu preotulu celibe e liberu de atare perplexitate. Apoi fiendu-ca preotii din instituirea loru au chiamarea de a merge, a invetiá si a propagá domni'a santa alui Christosu, nu este indoéla, cà ivinduse necesitatea de a se tramite preoti, nu in tieri departate la intorcerea poporeloru pagane, ci in locuri mai departate ale diecesei: si aici mai usioru se pote dispune preotulu celibe, decatu celu casatoritu, carele este impedecatu cu dieci de legaturi familiare; er' in tempuri de morburi contagiose, candu preotii au se visiteze pre

¹⁾ Sinod diec. tienut. in Blasiu la 25 Maiu an. 1739. Sess. II. punct. 6.

morbosi si se i mangaie si pre moribundi se i proveda cu merindea eterna: si in aceste calamitati preotulu celibe e mai aptu, decatu celu casatoritu pre carele in atare casu lu ocupa cugete seriose pentru sortea familiei s'ale. Apoi candu ar' fi vorba despre implinirea altoru oficie împreunate cu statulu preotiescu, precum e portarea de grigia de seraci, veduve si orfani, spriginirea asiediementeloru nationali, besericesci, scolastice si flantropice, cultivarea scientieloru, si spriginirea literaturii: si in aceste dreptiuni mai aptu ni se presenta preotulu celibe si mai multu se pote asteptá dela elu, decatu dela preotulu casatoritu, carele in prim'a linea are de a se ingriji de provederea si sustinerea femeiei si prunciloru sei. Er' in implinirea oficieloru spirituali impreunate cu tienerea secreteloru, preotulu celibe precum arata esperientia se bucura de mai mare incredere decatu celu ce are socia. Apoi ce se dicemu despre nepotismu. Canonele besericesci in tote tempurile au condamnatu nepotismulu si au dispusu, cá beneficiile eclesiastice intre cei demni se se conferésca celoru mai demni; si cu tote acestea s'a esperiatu, cá nepotismulu nu s'a potutu elimina de totu, nece atunci candu conferirea beneficieloru aterná dela celibi cari altcum aveáu nepoti si consangeni. Legaturile de sange au avutu totudeuna ore care influintia, afectele si atragerile naturali neceodata nu s'an potutu ascunde de totu; numai catu omeniloru cu pasiuni le place a gasi nepotismu si acolo unde acel'a nu existe de locu; pentruca nu e nepotismu, atunci candu beneficiulu se conferesce unui nepotu ori consangénu mai demnu si mai calificatu decatu ceialalti aspiranti, nece chiaru atunci candu conferirea din cestiune s'ar' face in casulu asia numitu caeteris paribus.

De totu numai atunci se-ar' poté delaturá nepotismulu realu ori parutu, candu in fruntea trebiloru se-ar' poté gasi omeni fara consangeni si fara alte asemeni relatiuni, ori candu prin lege besericesca se-ar' eschide dela obtinerea beneficieloru consangeni conferitoriloru de beneficie.

Dar' ce vomu dice atunci, candu la conferirea beneficieloru eclesiastice voru avé influintia preoti cu fetiori ori cu generi proprii, cari inca aspira la beneficie, lasámu altor'a se faca conclusiunea; er' noi din partene observámu numai atata, cá legaturile de sange dintre tata si fii, suntu cu multu mai intime, de catu cele dintre unchi si nepoti. Ast'a e si un'a din causele, pentru cari beseric'a apuséna a impusu preotiloru sei celibatulu, precumu si un'a din causele, pentru cari beseric'a resariténa a impusu aceea lege episcopiloru sei. Apoi deca ar' fi vorb'a de provederea oficieloru de preoti, capelani, cancelisti episcopesci, secretari etc. precum si profesori pre la institutule confesionale, cari nu se bucura de bogate fonduri, —

auctoritatile besericesci mai usioru se potu ajutá cu preoti celibi decatu cu preoti casatoriti, cari pentru sustinerea loru si a familieloru loru ar' avé lipsa de mai mari dotatiuni.

Amu poté merge si mai departe cu paralel'a dintre celibatulu si casatoria, dar' si paralel'a acést'a amu facut'o numai cu scopu cá se se véda, cá beseric'a nostra are grave ratiuni candu admite si celibatulu, si cá episcopii cari primescu intre celibi teneri talentati si cu adeverata chiamare lucra in interesulu besericeii. Potu se apuce intre celibi si unii din cei fara chiamare; se pote si aceea, cá unii dintre celibi se nu faca onore statului, si acésta obiectiune se si aduce adeseori in contr'a celibatului. Dar' ore nu ocuru si printre casatoriti unii de aceea, cari nu facu onore statului casatorescu? Pentru vitiele unoru membri din societate nu se cade a se sterge societatea, carea preste totu e buna si folositoare; pentru vitiele ori adulteriele unoru casatoriti nu e cu dreptu a se condamná institutiunea cea santa a casatoriei; intogma asia si pentru vitiele comise din partea unoru celibi nu urméza cá se se condamneze celibatulu, care din punctu de vedere besericescu are grave ratiuni de a esiste.

Ci se ne intorcemu la casatori'a preotiloru. Canonele besericeii orientale admitu casatori'a preotiloru, dar' totu acelea canone o si restringu in multifarie moduri: Cu privire la tempulu casatoriei: canonele prescriu, cá clericulu déca vré se se casatoresca, se faca acést'a inainte de chirotonia s'a de ipodiaconu, cáci dupa aceea nu i se dá voia a se casatori¹⁾.

Intr'unele parti ale besericeii resaritene si anumitu in provinci'a Ancirana erá datina de a se poté casatori diaconulu dupa chirotonirea lui de diaconu, déca elu dechiará episcopulu ordinatoru cá nu va poté trai, necasatoritu. In atare casu deca episcopulu lu ordiná, si diaconulu dupa aceea se insorá, i se lasá oficiulu si onorea de diaconu²⁾. Acestu canonu inse s'a abrogatu cu totulu prin sinodulu Trulanu³⁾ oprindu-se casatori'a dupa primirea ipodiaconatului, diaconatului si presbiteratului.

O datina cam analoga cu cea din provinci'a Ancirana erá si in beseric'a romanésca din Ardealu inainte de s. unire, care datina a remasu si dupa s. unire, si s'a tienutu pana in tempurile mai din coce chiaru si sub episcopii cei religiosi ai acestei diecese, cari concedeáu ipodiaconiloru a se casatori dupa primirea subdiaconatului, ceea ce apare din operatulu fericitului metropolitu Alesandru Sterca Siulutiu din 1856 despre casatori'a preotiloru substernutu Scaunului Apostolicu. Metropolitulu mai susu amentitu in scrierea s'a esplica datin'a din cestiune cu aceea, cá ipodia-

¹⁾ Can. apost. 26; can. 6. Sinod Trulan.

²⁾ Can. 10 Sinod Ancizanu.

³⁾ Can. 6 Sinod Trul.

conatul in beseric'a greca apartiene ordurilor mici si probéza cu aceea, cá ipodiaconii in beseric'a de ritulu grecu nu se ordinéza cá diaconii si presbiterii in altariu si sub s. liturgia, ci ei cá si lectorii se ordinéza afara de altariu, inainte de s. liturgia si dupa s. liturgia, ma si pre tempulu inseratului si manecatului. In acel'asi tempu metropolitulu Siulutiu substerne Scaunulu Romanu o consemnare de preoti, cari se casatorisera dupa primirea subdiaconatului cerendu se fia dispensati pentru asta data si se li se conceda a functioná si mai departe. Din motivele aduse, Scaunulu Romei a incuvenintiatu cererea metropolitulu Siulutiu si a concesu cá cei propusi de densulu si numai aceia se pota vietui in casatoria si se pota functioná si mai incolo cá preoti, dispunendu cá de aci incolo se se tiena canonele besericeii orientali si cu privire la casatori'a ipodiaconiloru¹⁾.

Alta restringere se referesce la person'a, pre care clericulu pote se o iee de muiere. Dupa ss. canone, clericulu nu pote luá in casatoria, decatu feta vergura cu nume bunu²⁾. De unde clericii cari vréu se se casatoréscu nu potu luá fete deflorate (curve) ori cu viétia rea, nice veduve, nice sclave (robe), nice muieri despartite ori lasate de barbati³⁾, nice consangene ori afine⁴⁾. Femeile despartite de barbati in form'a s'a din punctulu silei ori din altu punctu canonicu, se-ar' poté maritá dupa clerici vedí bine cu concesiunea episcopului numai in acelu casu, cându cu atestate demne de tota credinti'a ar' pote aretá, cá se afla in statulu deplinu alu verguriei. Sub robele séu sclavele amentite in canonele cele vechi se intielegu acele, care cá sclave nu poteau esi din servitiu, si cari nice nu poteau dispune liberu de persón'a loru. Astadi fiendu sevitatea abrogata, pedec'a acést'a nu esista si nice nu este de nice unu interesu practic. De unde pedec'a sclaveloru nu se pote estinde in modu analogu asupra feteloru cu vietia curata, cari se sustienu cu servitiu ori cu lucrulu maniloru.

De fete ilegitime canonele espresu nu dicu nemica, preste totu poftescu canonele, cá fetele ce se marita dupa clerici se fia fàra vina⁵⁾, er' despre pruncii ilegitimi se dicu acestea: „*Pruncii, cari se voru nasce din muiere curva, séu din cea cu a dóu'a cununia, séu dintr'a trei'a, de voru aretá lucruri onorate si vietia buna, si voru fi destoinici de preotia, aceia se se hirotonesca, si se nu se opresca dela preotia pentru peccatele parintiloru, pentrucà aceia au facutu*

peccatele, si ei si-au luat canonulu, er' pruncii nice au gresitu, nice se canonescu“¹⁾. Estindiendu-se concesiunea acestui canonu prin analogia si la fetele ilegitime, ar' urmá cá ele fàra nice o pedeca se-ar' poté casatori dupa clerici. Totusi dupa disciplin'a de astadi pentru defectulu nascerei ér' nu pentru delictu, si in semnulu desaprobarei nasceriloru ilegitime, tenerii nelegiuiti nu se primescu de regula in cleru, si intogma de regula nu li se concede clericiloru se iee fete nascute din patu nelegiuitu.

Intr'unele diecese gr. catolice precum la rutenii din Galiti'a si in diecesele romane de Oradea si Gherl'a, clericii suntu restrinsi la fete de ale preotiloru, si cei ce ar' vré se iee fete de ale mireniloru ori de ale preotiloru din alte diecese, au se solvéscu pentru acelu casu o taxa anumitá la fondulu de pensiune a preoteseloru veduve, care in dieces'a Oradei e stabilita in 400 fl., er' in dieces'a Gherlei in 200 fl. Motivulu acestei dispugetiuni particulare nu pote fi altulu, decatu cá preotii contribuescu anualmente sume insemnate la fondulu de pensiune a veduveloru preotese, er' urmarea e cá fetele preotiloru din acele diecese nu remanu neasiediate; altu efectu totu asia de salutaru e cá sporindu-se in acestu modu legale fondulu de pensiune, preotesele in casu de veduvia si orfanii preotiloru capeta bune pensiuni.

In dieces'a Oradei mari esista acésta institutiune dela inceputulu diecesei. Usulu celu indelungatu a consecrat'o, si astadi inca prosperéza cá o institutiune buna si salutare. Totu din acele motive s'a introdusu nu de multu acésta institutiune si in dieces'a Gherlei. Ce e bunu si salutaru in unele diecese, de ce se nu se urmeze si de altii mai alesu acumu candu veduvele si orfanii preotiloru striga dupa ameliorare!

Purcederea Spiritului sântu si dela Fiulu.

In ainte de ce ne-amu demite in meritulu tesei propuse, avemu de a premíte intielesulu cuventulu „purcedere“ lat. „processio“, si de a chiarificá procesulu purcederei personei a trei'a in s. trinitate, adeca suflarea, spirarea Spiritulu Sântu.

Sub cuventulu purcedere, processio, se intielege in genere isvorirea, esirea a unui ce din unu altu ce. Terminulu (terminus) purcederei pote fi din principiu in afara (ad extra) precum se intémpla d. e. la procrearea, generarea materiale; terminulu pote fi si imanentu in principiulu seu, in care casu purcederea e necompleta, neavendu productulu aceea-si fiintia comuna cu producentele, precum d. e. cugetulu omenescu, ce e numai unu accidinte alu spiritulu, — dar' purcederea pote fi in fine si completa, — candu

¹⁾ Instruct. Congreg. de Propaganda Fide tramisa Metropolitulu Siulutiu la 28 Juniu 1856 in concil. prov. I. pag. 231.

²⁾ Indrept. leg. capu 76: «Pravil'a va asia, cum este cu vietia curata si imbunatatitu celu ce va se se faca preotu, asia se fia si femeia lui, ce se dice curata si nespurcata».

³⁾ Can. apost. 17, 18.

⁴⁾ Can. apost. 19.

⁵⁾ Can. apost. 13 in télcu.

¹⁾ Indrept. legei cap. 95.

²⁾ In dieces'a Oradei mari capelanii solvescu anualmente la fondulu de pensiune cate 6 fl., er' preotii pana la 12 fl. v. a.

principiulu si terminulu 'si au finti'a comuna, si togm'a acést'a are valoare in purcederea divina.

Person'a a trei'a in s. trinitate — dupa invetiatur'a parintiloru besericesci si a teologiloru, — e productulu vointiei comune tatalui si a fiului, unu eflu su séu espresiune a iubirei loru imprumutate. Acést'a invetiatura 'si are basea in acelea locuri ale s. scripture in cari Domnedieu se numesce iubire, caritate¹⁾ de unde parentii besericesci si teologii afirma, cumca aci sub Domnedieu e de a se intielege in specialu Spiritulu Santu.

Person'a a trei'a in s. trinitate 'si are numirea speciale de spiritu, spiritus, πνεῦμα. — Celea doue persone prime se numescu in s. Scriptura tatalu si fiulu, pentru-cà ambele pe bas'a originei speciali a personei a dou'a in fapta se si afla in acést'a relatieune. — Espresiunea de mai susu, spiritu, spiritus, πνεῦμα, dupa sensulu ei procsimu, nu semnifica altuceva de càtu misiccare, motiune, suflare, spirare, intogm'a cá si verbele corespundietore a spirá, a suflá πνεῖν. — Cuventulu spiritu, spiritus aréta o lucrare, o misiccare a facultatei apetitive, a vointiei, intogmá cá si verbulu a suflá, a spirá, spirare, in legatura cu unu substantivü desemnéza de comunu diversele efecte ale vointiei.

Se vedemu acum mai deaprope procesulu purcederei personei a trei'a divine. — Iubirea, caritatea subsiste in complacerea vointiei intru unu bunu cunoscutu séu ce e totu aceea in un'a aplecare séu misiccare a vointiei spre acelu bunu. Precum intr'unu actu cunoscutivü distingemu dóue momente, un'a lucrare producatorie, o vorbire, o cugetare spirituale (verbum mentis) si unu productü alu acestei misicari, cuventu spirituale (species expressa) intogm'a stá si cu actulu vointiei séu a iubirei; càci dóca iubirea, caritatea e un'a misiccare a vointiei, se nasce intrebarea cà ore ce séu cine e motorulu acestei misicari? de-orece tóta misiccare presupune unu motoru alu miscarei. Urditoriulu miscarei e ins'asi vointi'a, carea sub influin'ti'a bunului cunoscutu, in urm'a unui impulsu internu singura de sine se pune in misiccare. — In togm'a si in actulu iubirei esiste o lucrare producatoria, o iubire activa producatoria, o misiccare séu spirare, suflare spirituala (spiratio activa) si unu productü alu acestei misicari, o iubire pasiva séu produsa, o misiccare a iubirei, unu efectü, o spirare de iubire (spiratio passiva).

Facundu-se acum aplicare la Domnedieu, resulta cumcà tatalu cunósce pre fiulu si perfectiunea-i infnita, fiulu cunosce pre tatalu, dar' ambii cunoscu si fiintiele, fapturne ce suntu cá tipuri ale esentiei loru infinite. — Si pentru-cà ambii se cunoscu imprumutatu cá unu bunu infinitu, cu nemarginita per-

fectiune, asiá vointi'a loru comuna, in urm'a unui impulsu eternu, a unei spirari eterne (spiratio activa) se afla in un'a misiccare infinitu de poterica, e o misiccare nemarginita a iubirei (spiratio passiva séu spiritus).

Se intramu acum in meritulu tesei propuse.

Cându Conciliulu Constantinopolitanu I dela anulu 381 a delinitu espresu, cà fiulu purcede dela tatalu (ἐκπορευομένον ἐκ τοῦ πατρὸς) — la neci unu casu n'a intentionatu a eschide pre fiulu dela suflarea, spirarea Spiritului Sântu. — Definitiunea besericei universali coadunate in acestu conciliu a fostu indreptata espresu si precise numai contr'a Macedonianiloru, numiti si πνευματικομαχοί — cari au dechieratu pre Spiritulu Santu de o fapura simpla a fiului, din carea cauza i-au denegatu purcederea eterna dela tatalu. — Ce a invetiatu beseric'a dela inceputu, totu-de-aun'a si in fapta, ace'a la tempulu seu s'a aflatu si in simbolele besericesci. — Inceputulu l'a facutu unu sinodu din Toled'a celebratu la 589 séu ce e mai probabilu la anulu 447, suscependu in simbolulu credintiei adausulu „filioque“. — Cestui esemplu a urmatu in seclulu alu VII-lea si VIII-lea Franci'a, Angli'a si Itali'a de nordu. — Dela tempulu ponteficelui romanu Benedictu alu VIII-lea (1012—1024) si dela sinodulu de Lionu incoce adausulu „qui ex patre filioque procedit“ — s'a primitu si susceptu de càtra intrég'a beserica romana. — Sinodulu amintitu, in specie conciliulu florentinu dechiéra si se sprime dupa ace'a si mai chiaru, cumcà Spiritulu Sântu purcede dela tatalu si dela fiulu, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione. — Bas'a teologica ni-o aréta Conciliulu florentinu¹⁾, Unus spirator, dice schól'a — sed duo spirantes.

Cumcà Spiritulu Sântu purcede dela tatalu, e o invetiatura espresa a beserice²⁾. Pentru purcederea Spiritului Sântu si dela fiulu, e de mare momentuositate ace'a impregiurare, cà s. Scriptura vorbesce despre o misiune, tramitere a Spiritului Sântu prin fiulu. — Dupa s. Scriptura numai acelea persone divine se tramitu, cari purcedu dela un'a alta persona, si anume chiar' dela ace'a persona, dela carea purcedu. — Despre Tatalu se dice cà elu vine, nu se dice inse neci cându cà elu se tramite, ma din contra, cumcà densulu tramite pre Fiulu nascutu dela sine, intogm'a si pre Spiritulu Sântu care purcede dela Tatalu¹⁾. — Tra-

¹⁾ Et quoniam omnia quae Patris sunt, Pater ipse unigenito filio suo gignendo dedit, praeter esse Patrem, hoc ipsum, quod Spiritus s. procedit ex filio, ipse filius a Patre aeternaliter habet. — Spiritus Sanctus ex Patre et Filio aeternaliter est, et essentiam suam, suamque esse subsistens habet ex Patre simul et filio, et ex utroque aeternaliter tanquam ex uno principio et unica spiratione procedit. Denzinger 586.

²⁾ Spiritus veritatis, qui a Patre procedit Joannu XV. 26.

¹⁾ Deus caritas est. I. Joannu, IV. 8.

miterea unei persoane de catra un'a alt'a persona presupune naturalminte procederea persoanei tramise dela tramitietoriu. — Dar' s. Scriptura apriatu dice, cumcà si Fiiulu tramite pre Spiritulu Sântu²⁾. Urméza dar' cà Spiritulu Sântu purcede dela Fiiulu intogn'a cá si dela Tatalu³⁾.

La acést'a se mai adauge si ace'a impregiurare, cá s. Scriptura numesce pre Spiritulu Sântu unu Spiritu alu Fiiului (*πνεῦμα τοῦ υἱοῦ*), séu alui Christosu (*πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ*) séu alui Isusu (*πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ*) intogn'a precum aceea-si s. Scriptura in alte locuri cu privire la originea-i dela Tatalu 'lu numesce Spiritu alu Tatalui. — Urméza dar' cà Spiritulu s. cu privire la originea-i se afla catra Tatalu si Fiiulu in aceea-si relatiune. Mai de parte Christosu dice: „omnia quaecunque habet Pater mea sunt“ prin urmare, Fiiulu primesce dela Tatalu tóte, chiar' si spirarea Spiritului s. si numai acelea proprietati séu atribute forméza esceptiune, prin cari Tatalu e Tata, adeca prater esse Patrem. — Dice mai departe Christosu la Ioanu XVI. 15 „de meo (spiritus) accipiet et annuntiabit vobis.“ — Déca dar' Spiritulu Sântu primesce ceva dela Fiiulu, atunci necesarmente primesce tóte, intrég'a nedespartibil'a fintia divina.

Cându Parentii besericesci din timpuri si tieri diverse tienu si marturisescu in consensu unanimu ore ce invetiatura cá o invetiatura a traditiunei, atunci o atare invetiatura a Parentiloru besericesci se considera de identica cu invetiatur'a besericeii⁴⁾, pentru-cà la din contra beseric'a docente ar' contradíce neadeverului. Mai departe atestulu si numai alu Parentiloru besericeii occidentali se considera de unu atestu alu tuturor Parentiloru besericesci, prin urmare de o invetiatura a besericeii universalii; dupa-ce beseric'a occidentala si cea orientala pe tempulu Parentiloru besericesci au fostu de un'a si aceea-si credintia, asiá credintia si invetiatur'a marturisita de beseric'a occidentala, eo ipso e un'a si aceea-si cu a besericeii orientali. — In traditiunea besericeii occidentali de pe tempulu lui Tertalianu cu privire la invetiatur'a nostra a esistatu unu consensu deplinu, si togm'a de aci urméza, cà unu dissensu intre Parentii si invetiatorii besericeii occidentali si a celei orientali pâna la seclulu alu IX-lea sub acestu reportu la neci unu casu n'a potutu fi cu potintia, de unde afirmatiunea orientaliloru despartiti de matrea beserica catolica, cá

²⁾ Joanu, VIII. 18. 26; XIV. 16. 26.

⁴⁾ Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre. — Si autem abiero, mittam eum (Paraclitum) ad vos. Joanu, XV. 26; XVI. 7.

³⁾ Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra. Galat. IV. 6. cfr. act. apost. XVI. 7; Rom. VIII. 9; I Petri I. 11.

¹⁾ Qui ab unanimi consensu Patrum recedit, ab universa ecclesia recedit. S. Aug. c. Julianu I. 2. c. 10; ér Parentii Conciliului Efesinu: Haec Patrum fides est, ita et nos credimus.

adeca „filioque“ ar' fi o inventiune a occidentaliloru, se reduce la unu nemicu.

Dar' se procedemu mai de parte si se demonstràm invetiatur'a nostra catolica si din credintia besericeii celei vechi orientali.

Parentii grecesci numescu pre Spiritulu Sântu, unu Spiritu alu Fiiului, unu Spiritu alui Christosu care facia de Fiiulu se afla in aceea-si relatiune, cá si Fiiulu facia de Tatalu. Astufeliu invétia invetiatorii capadocieni. — S. Atanasiu numesce pre fiulu fontelé Spiritului Sântu¹⁾, dela care Spiritulu s. tote le are ce le are²⁾, si dice cà din divinitatea Fiiului a descinsu Spiritulu Sântu asupr'a umanitatei lui Christosu³⁾, S. Epifaniu forte espresu intonéza purcederea Spiritului Sântu dela Tatalu si dela Fiiulu⁴⁾. — In tesaurulu S. Cirilu alesandrinénu asert. 33. 34. se dice cà Spiritulu Sântu e de o consubstantialitate cu Tatalu si cu Fiiulu, si cà purcede dela ambii. In epistol'a 27 ad nestorian. aprobatã in modulu celu mai speciale din partea Conciliului Efesinu si Chalcedonénu se esprime Santulu astufeliu: „Spiritus ab illo (filio) atque a Deo Patre procedit“. Astufeliu dar' a potutu Ponteficele Hormisdas a scrie: „Proprium Spiritus Sancti est ut de Patre et filio procederet“ (ep. 79 ad Iustin.).

Adausulu „filioque“ se afla in modu espresu chiar' si in diversele liturgii ale nestorianiloru si monofisitiloru (Hurter Comp. II. p. 138).

Unii dintre ss. Parentii grecesci se esprima ce e dreptu, cà Spiritulu Sântu purcede dela Tatalu prin Fiiulu, séu cà Fiiulu ar' fi fontele Spiritului Sântu. Aci inse e de observatu, cà cesti ss. Parentii prin espresiunea acést'a numai aceea voiescu a intielege, cà suflarea, spirarea Spiritului Sântu se comunica cu Fiiulu dela Tatalu, nu inse cà dor' singuru Fiiulu ar' fi principiulu imediatu, ear' Tatalu numai mediatu alu Spiritului Sântu.

Halmagiu, 15 Ianuariu 1889.

Petru Birt'a,
protopopu gr.-cat.

Preotulu si casatoritii litiganti.

(Continuare dia Nr. 10).

Preotulu este servulu Acelui'a, care cu dreptu cuventu se numesce de Isai'a Profetulu aducatoriulu si intemeiatoriulu pacei, a unirei, a armoniei si a

¹⁾ Idcirco David psalens canebat: quoniam apud te fons vitae; noverat enim apud Patrem esse Filium fontem Spiritus Sancti. de incarn. c. arian. c. 9.

²⁾ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα, παρὰ τοῦ λόγου ἔχει. orat. 3. c. ar. c. 24.

³⁾ Spiritum Sanctum ille desuper mittebat utpote Deus, et ipse infra illum accipiebat ut homo. Ex ipso igitur in ipsum descendit, nimirum ex divinitate eius in eius humanitatem. De in carn. I. c.

⁴⁾ Qui ab utroque procedit; qui a Patre qui a Filio procedit. Haeres 74. c. 4. 10.

ordinei, — a pazei nu numai interne sufletesci, care este eflusulu conscientiei despre o viétiá conforma principialoru ethice, ci si a celei esterne din societate. Cá atare nu are se predice numai in beserica iubirea crestínésca si se o propuna cá postulátulu vietiei cu adeveratu morale pentru tóte relatiunile vietiei, ci se ascépta dela densulu, cá in casuri concrete se intrevina pentru a curmá inimicitiele si vrasimasiel e existente dovedindu-se prin acést'a de unu adeveratu medilocitoriu între parochienii sei, de medilocitoriulu pazei si a bunei intielegeri.

Detorinti'a Preotului de a intreveni pentru impacarea casatoritiloru litiganti resulta si din imprejurarea, cá elu este ministrulu, servulu besericeii. Cá atare e detoriu se lucréze amesuratu intentiuniloru besericeii in interesulu causei, pre carea beserica o represinta, — se concurga la realisarea scopulu intemeiarei ei, care scopu identicu fiendu cu scopulu rescumperarei, consista in cascigarea ómeniloru pentru imperati'a lui Domnedieu. Cá se póta face acést'a neaparatu de lipsa va avé se-si forméze in parochi'a sa unu spiritu cu adeveratu crestinescu, care se manifesta in nisuinti'a toturoru parochianiloru de a-si ascurá mantuirea sufletésca, si care odata formatu inlesnesce in mare mesura lucrarea Preotulu in abaterea credintiosiloru dela calea reutatiei, in desradecinarea reledoru incubate si in inlaturarea causeroru ruinei spirituale. Vrendu inse Preotulu se creéze acestu spiritu evangelicu in parochi'a sa, nu póte, nu este iertatu se fie indiferentu facia de viéti'a din singuraticel e familii, cáci in familia este a se cautá bas'a naturala a moralisarei, a culturei morale preste totu si apoi contactulu dintre familii este multu mai intimu de catu cá moravurile cele bune din o familia se nu eserciéze o inriurintia binefacatória asupr'a spiritulu din alte familii. Formarea acestui spiritu, este déca nu de totu imposibila, dar' la totu casulu cu anevoie in ace'a parochia, in care e mare numerulu familieloru cu viéti'a derangiata si opusa ideei casatoriei. De alta parte famili'a are se fia prim'a scóla a vietiei; spiritulu de moralitate si religiositate casnica are se fia primulu elementu santu, in care se-si afle tinerele odrasle nutrementulu de lipsa pentru viéti'a loru spirituala. Parintii suntu chiepati se puna primele fundamente la educarea prunciloru loru, ér' mai tardiu se sprijinésca pre acei factori, cari au se continue educarea pre temel'i'a deja pusa si in directiunea indigitata. Certel e inse, neintielegerile si traiulu reu dintre conjugii invólva in principiu o desorganizare formala a moralitátiel e casnice, ér' acést'a desorganizare nu póte se fia de catu in detrimentulu crescerei corecte a generatiunei tinere.

Mai este apoi de luat in considerare si ace'a impregiurare, cá in urm'a deseloru certe si diferintie

dintre conjugii instrainarea loru póte se ajunga pana la ace'a mesura, catu partea nevinovata cerandu intrevinerea foruriloru competente nice se mai voliesca a continuá convietuirea casnica. Beserica ce e dreptu admite si recunósce din punctu de vedere juridicu dreptulu, care compete partiei nevinovate de a cere despartire de patu si masa. dar' considera de alta parte acést'a despartire, fia motivele ei ori catu de sontice, de o calamitate, de unu malum necessarium, de unu reu, pre care din caus'a imprejuráriloru e nevoita a-lu admite. De ace'a cá reulu acést'a, calamitateá acést'a se se evite pre catu este numai cu potiintia, indetoresce beserica pre Pastorii sufletesci prin dispositiuni positive, cá se intrevina pentru impacarea casatoritiloru litiganti si fara se astépte indrumare dela forulu matrimoniale.

Consciu fiendu Preotulu de acést'a detorintia nu va intardiá a-o si implení cu tóta scumpatatea si conscientiositatea de cate ori se va ivi necesitatea. Modulu inse cum are se intrevina, medilócele, de cari are se se folosésca atarna in prim'a linia dela natur'a casulu concretu, dela imprejurári si persóne precumu si dela greutátile si pedecile obvenitóre.

Cá intrevinerea Preotulu se aiba poterea de a restabilí pazea casnica spre acést'a se recere mai inainte de tóte, cá medilocitoriulu se se bucare de iubirea si increderea partiloru litigante, cá se fia pre de ajunsu orientatu atatu in privinti'a persóneloru, cu cari are de a face, catu si cu privire la adeveratele cause a neintielegeriloru, si in urma cá modulu de procedere, alegerea si aplicarea medilóceloru se se intemple amesuratu reguleloru si normeloru deduse din supremulu principiu a deregaroriei pastorale, care este: prea marirea lui Domnedieu si mantuirea ómeniloru.

Preotulu este facia de casatoritii litiganti mediatoru seu medilocitoriu in intiesulu celu mai strensu alu cuventulu — si anume mediator secundum operationem, care 'si indreptá lucrarea spre a aduce la cale impaciuire între ambele parti dissidente. Cá medilocitoriu nu are numai se-si dé silinti'a de a affá si impartási conditiunile de paze, pre langa cari o parte dissidenta seu póte ambele de o potri va se invoiescu la convietuire pacinica, — preotulu prin urmare nu este in atare casu mediator secundum operationem per modum internuncii tantum, — ci se ascépta dela densulu cá de o parte pre conjugel e nevinovatu seu mai pucinu vinovatu se-lu induplece la iertare, rabdare si pacientia dovedindu-i, cá conceptel e despre ofens'a si nedreptatea causata suntu póte prea esagerate si facandu-lu se intieléga, cá póte si elu póta in catu-va vin'a la escarea neintielegeriloru; — ér' de alta parte pre conjugel e vinovatu are se-lu convinga despre gresielele comise si injuri'a causata consociulu, pre cumu si despre strens'a detorintia,

ce o are de a dá partiei nevinovate satisfactiunea cuvenita si de a-si emendá pre venitoriu viéti'a.

Cá inse se póta preotulu seversí cu fruptu lucrarea acést'a de medilocitoriu, spre acést'a se recere neaperatu, cá se fia intimpinatu cu anim'a deschisa si cu incredere din partea litigantiloru, ér' acést'a nu o póte acceptá decatu pastoriulu iubitu si respectatu de parochianii sei. Increderea si iubirea acést'a din partea credinciosiloru o póte avé numai acelu preotu, care este animatu de iubirea pastoralá, de iubirea carea nu canta a-le sale si in carea se manifestéza spiritulu apostolicu a pastoriulu devotatu servitiului besericeí. Casatoritii litiganti convinsi fiindu despre intentiunea curata a preotulu nu i voru luá in nume de reu, déca se va atinge de rana cá se-o vindece, voru dá crediamentu cuvintelorui lui si voru armá neconditionatu sfaturilorui lui parintiesci; la intrevenirea pastoriulu loru voru incépe a se respectá si onorá inprumutatu si voru concépe propusulu firmu de a-si insusí calitátile morale, pre cari e in dreptu se le afle barbatulu in muierea sa si muierea in barbatulu seu. Si din contra preotulu, care nu posiede auctoritate si potere asupr'a animelorui, care in viéti'a privata nu arata se fia ajunsu la perfectiunea morala, la carea detoriu e sè se inaltie, pre urma preotulu, care senguru e derangiatu in viéti'a casnica familiara¹⁾, pre langa tóta elocinti'a si dibaci'a nu va poté se induplece pre litiganti la curmarea ne-intielegerilorui, intrevenirea lui va fi o simpla formalitate, cuvintele si sfaturile lui nu voru avé unctiunea de lipsa, si litigantii la audiulu acelor'a si-voru cugetá intru sine: „medice vindecate pretine insu-ti“.

Despre iubirea crestinésca.

(Catechesa pentru elevii scólei poporale).

(Continuare din Nr. 12).

Despre necesitatea preceptelorui.

Spuneti-mi baietilorui! Cine a facutu pre omu? Din cate parti principali stá omulu? Ce insusiri sau daruri are sufletulu omulu? (Facultatea de a *intielege*, de a *simti* si de a *voi* sau: *intielesu*, *simtiementu* si *voie*). Ce intielesu a datu Domnedieu omulu de nou facutu? (De a cunoscel!) Ce a cunoscutu omulu? Ce voia au avutu omenii cei de antaiu? Cum a fostu simtiementulu lorui? Ce face omulu cu intielesulu (altu cum numitu si *minte*)? Ce face omulu cu voi'a s'a? Cum este voi'a omulu? (Libera.) (Ce insémua acést'a: omulu are voia libera? Ce face omulu cu simtiementulu seu? (Elu inbesce de o parte, ér' de alt'a urgiseste). Ce trebuie se aléga omulu? Ce trebuie se urgisésca?

¹⁾ Nemic'a nu póte se zadarnicésca in mai mare mesura incercárele preotulu de a impacá pre casatoritii litiganti, de catu déca elu singuru nu-si va scí guberná cas'a sa, cá se servésca de esemplin si spre edificarea totororui credinciosilorui atatu in pietate si in harmonia, catu si in ordine buna si in activitate neobosita. — Conc.: prov.: I. Tit.: VII c. IV.

Acum déca omulu trebuie se aléga si se implinésca aceea, ce este bunu; ér' reulu se'lu urgisésca si se-lu incungiure, atunci trebuie se scie cá ce este in sine bunu, si ce este reu (se intielegu faptele), trebuie se scie, cari fapte ni se demanda se le implenimu, si cari ni se oprescu se nu le implenimu, se ne retienemu de la ele.

Acum, mai departe, cine ne póte spune (descoperi), care fapta este buna, si care este rea? Asiá dara cine ne póte dá precepte? Déca voimu se judecamu cu intielesulu (cu mintea), care fapta este buna, si care este rea, atunci ce trebuie se cunoscemu? Déca simtiulu nostru trebuie se aiba placerea la lucrulu bunu si se urgisésca ce este reu, ce trebuie se cunósca? Déca are voi'a nostra de a alege ce este bine, si de a incungiurá ce este reu, ce trebuie se aiba in ainte? (Precepte, dintre cari unele ne demanda se implinimu cutare fapta; ér' altele ne oprescu, cá cutare si cutare fapta se o incungiuramu). Prin ce pote cunosce omulu *binele* si *reulu*? Care fapta este buna? (Acea pre carea ni-o demandatu Domnedieu se o implinimu). Care fapta se dice rea? (Acea dela carea ne-a opritu Domnedieu se nu o facemu). De aici poteti vedé baietilorui, cá omulu are trebuintia de precepte (legi). Pentru-ce? Ce nu pote intielesulu, simtiementulu si voi'a fora precepte???

De acea a datu domnedieu deja omenilorui celorui de antaiu unu preceptu. Care a fostu acelu preceptu, N.? Ce sciura acum omenii cei de antaiu? Ce au trebuitu si au si sciutu se iubésca? Ce au potutu si trebuitu se aléga? Lucrat'au ei asia? Ce se intempla acum cu mintea (intielesulu) lorui? Mai potura cunosce binele? Cum li-a fostu voi'a lorui? Óre se nu mai fi potutu ei face deosebire intre bine si reu? Cum a fostu simtiementulu lorui? Jubeau ei acum numai ce erá reu?

Vedeti baietilorui! Fiendu-cá intielesulu, simtiementulu si voi'a omulu au fostu aplecate mai multu spre reu de catu spre bine, adeca: dupa ce mintea lorui mai multu cugetá la reu decatu la bine, — dupa ce cu simtiementele lorui mai multu iubeau reulu, de catu binele si dupa ce cu voi'a lorui mai multu alegeau si facen reu de catu bine, — de acea Domnedieu li-a datu acum mai multe precepte, pentru-cá prin ele se le abata mintea dela reu la bine, se simtiésca si iubésca binele si éra si voi'a se li se in-derepte numai spre bine.

Domnedieu li déde acum omenilorui 10 precepte chiare si precise, cá si candu ar fi fostu scrise cu degetulu seu in animele totororui omenilorui. Dupa acestea ori catu se ar' abate mintea, simtiementulu si voi'a omenilorui dela direptiunea lorui cea adeverata (dela bine), preceptulu lui Domnedieu totu de a una le stá in ainte si le striga: *tu trebuie se faci acést'a si acést'a, ér' acea si acea fapta se nu o faci!*

(Va urmá).

G. Munteanu.

Indreptariu pentru predicatori.

pentru de a gasi usioru cutare-va citatiune din s. scriptura in cărțile noastre rituali de **Vasilin Budescu**, parochu greco-catolic in Ciulesci, in Dieces'a Oradei-Mari.

(Continuare din Nr. 12.)

Spre definirea scurtărilor anotezu că:

e. insēmna: capu. v. = viersu. — insēmna: până la; d. e. v. 1—8, insēmna: dela viersu 1 până la alu 8-lea inclusive. Dom. insēmna: Domineca. Mierc. = Miercuri. Vin. = Vineri. Samb. = Sambata. s. séu sept. = septemana. d. — dupa. Ros. = Rosalie.

Testamentul vechiu.

Cartea facerei (I Moise).

Capu	De la care si până la care viersu	In ce locu se afla?	In care carte
1	1—13	Luni 1-a sept. in paresemi	
1	15—23	Marti 1-a sept. in paresemi	
1	24—c. 2 v. 1—3	Mierc. 1-a sept. in paresemi	
2	4—19	Joi 1-a sept. in paresemi	
2	20—c. 3 v. 1—20	Vin. 1-a sept. in paresemi	u
3	21—c. 4 v. 1—7	Luni 2-a sept. in paresemi	d
4	8—15	Marti 2-a sept. in paresemi	
4	16—fine	Mierc. 2-a sept. in paresemi	
5	1—24	Joi 2-a sept. in paresemi	o
5	32—c. 6 v. 1—8	Vin. 2-a sept. in paresemi	i
6	9—fine	Luni 3-a sept. in postu	
7	1—5	Marti 3-a sept. in paresemi	r
7	6—9	Mierc. 3-a sept. in paresemi	
7	11—c. 8 v. 1—3	Joi 3-a sept. in paresemi	T
8	4—21	Vin. 3-a sept. in paresemi	
8	21—c. 9 v. 1—7	Luni 4-a sept. in paresemi	
9	8—17	Marti 4-a sept. in paresemi	
9	18—c. 10 v. 1	Mierc. 4 sept. in paresemi	n
10	32—c. 11 v. 1—9	Joi 4-a sept. in paresemi	I
12	1—7	Vin. 4-a sept. in paresemi	
13	12—fine	Luni 5-a sept. in paresemi	
14	14—20	Dom. 7-a sept. d. Pasci	Pentecostariu
15	1—15	Marti 5-a sept. in paresemi	In Triodu
17	1—9	Mierc. 5-a sept. in paresemi	dto
17	1—12 si v. 14	Januaru 1	In Mineiu

Cartea facerei.

Capu	De la care si până la care viersu	In ce locu se afla?	In care carte
17	15—19	Juniu 24	In Mineiu
18	20—fine	Joi 5-a sept. in paresemi	In Triodu
21	1—8	Juniu 24	In Mineiu
22	1—18	Vin. 5-a sept. in paresemi	In Triodu
27	1—41	Luni 6-a sept. in paresemi	dto
28	10—17	Septembre 8	In Mineiu
31	3—16	Marti 6-a sept. in paresemi	In Triodu
32	1—10	Januaru 6	In Mineiu
43	26—31	Mierc. 6-a sept. in paresemi	In Triodu
45	1—16	d t o	dto
46	1—7	Joi 6-a sept. in paresemi	dto
49	1—12	In Samb. stăpărilor, la inseratu	Strasnicu
49	33—fine	Vin. 6-a sept. in paresemi	dto
50	1—fine	d t o	dto

Cartea esirei (II Moise).

1	1—20	Luni in sept. cea mare	In Strasnicu
2	5—10	Marti in sept. cea mare	dto
2	11—23	Mierc. in sept. cea mare	dto
3	2—8	Martie 26	In Mineiu
12	1—11	In Samb. mare, la inseratu	In Strasnicu
13	1—3		
	v. 11—12 si v. 14	Februaru 2	In Mineiu
13	20—c. 15 v. 1—19	In Samb. mare, la inseratu	In Strasnicu
15	22—c. 16 v. 1	Septembre 14	In Mineiu
19	10—19	In Joi'a mare	In Strasnicu
24	12—fine	Augustu 6	In Mineiu
33	11—fine	In Vin. mare, la inseratu	In Strasnicu
34	4—8	Augustu 6	In Mineiu
40	1—5		
	v. 9—10 si v. 33—35	Novembre 21	In Mineiu (Vă urmă).

Varietăți.

(Fondu de pensiune pentru preotii deficiente gr. catolici din archidieceasa). Escelenti'a S'a Preasantitulu Domnu Archiepiscopu si Metropolitu Dr. Joanu Vancea cu 1 Jan. a. c. a infientiatu unu fondu de pensiune pentru preotii deficiente gr. catolici din archidieceasa daruindu spre acestu scopu 5000 fl. v. a. si dispunendu că din interesele acestui capitalu inca in anulu curente se se imparta pensiuni preotiloru deficiente. Esempulu este datu, remane acumu că clerulu se urmăze esempulu pastorului!

Diariulu din *Bucuresci* „Universulu“ publicase in dilele din urma o notitie reproducu si de unele diare de ale noastre, dupa care Parintele Dr. *Demetriu Radu*, Rectorulu Seminarului Latinu din *Bucuresci*, ar' fi plecatu la *Americ'a de sudu*. Asigurămu pre Onoratiu cetitori ai fôiei noastre cum-că nu este adeverata ace'a notitia, si că Parintele Dr. *Demetriu Radu*, si-continua lucrarea in vini'a Domnului acolo unde o a inceputu.

Partea scolastica.

Gradinele scolastice.

Este unu adevèru constatatu, cum-cà gradinele scolastice promovèza gradinaritul, desvòlta economi'a rationala, diliginti'a si laboriositatea; mai departe descòpta conceptulu facia de ce e nobilu si frumosu; intarescu stim'a facia de bunulu altui'a; reinvia, pastrèza moralitatea si progresulu, cari asecura pentru popòra si natiuni unu venitoriu din ce in ce mai fericitu. Ele cá genii, cá sentinele neadormite stau paza la confiniè, ce despartu seraci'a, si in continuu se lupta contr'a acesteia, aপরاندু bunastarea.

Poporulu nostru traiesce dupa economi'a; acèst'a este isvorulu, din care dà lui Domnedieu, ce e alui Domnedieu si cesariului ce e a cesariului; acèst'a luface capace de a-si croi generatiunei sale unu venitoriu mai splendidu; altu-cum acèst'a este sòrtea si a altoru popòra.

Bine sciendu-o acèst'a guvernele si cei ce conducu destinele popòreloru au dispusu in modulu celu mai caldurosu, cá scòlele populare se fia prevediute cu gradine scolastice, unde nòu'a generatiune are se capete instructiunea necesaria la multifariele ramuri ale economiei. Oficiolatele scolastice urmandu inalteloru dispușetiuni si luandu la anima progresulu materialu si spiritualu alu poporului, din respoteri s'au silitu a infienti'a si arangia gradine scolastice. Teritorie spre scopulu acèst'a erau si sunt, de óre-ce in lege s'a prevedintu, cá acelea sè se taie din pasiunatulu comunu cu ocasiunea comasatiuniloru, decum-va n'ar' succede ale capetá cá donatiune dela proprietari.

Déca acum in gradinile scolastice nòu'a generatiune are sè se inițieze, se puna basa, ma chiar' se-si cascade cunoscintia in economia, dupa care are se traiesca, atunci mari greutàti trebuie se supòrte pre anima acei'a, cari nu se ingrigiescu de infientiarea acestoru gradine.

Gradin'a scolastica e unu midilocu de invetiamentu, cá se nu dicu unu requisitu, carele totusi nu pretinde numai se fia aপরاندু de pulvere si umedièla, ci pentru-cá se corespunda scopului seu, trebuie se fia cultivata si inca de asiá, in catu ace'a atatu tinerimei, catu si poporului agricultorulu adultu se-i servèsc cá modelu de cultivare rationala, ér' nu cá simbolu de negligintia si trandavia spaimantatòria.

N'avemu date statistice esacte despre starea presenta a gradineloru scolastice dela scòlele nòstre populare, atat'a inse preste totu ni este cunoscutu, cum-cà numerulu acelor'a trebuie se fia insemnatu;

se pòte presupune, cá suntu protopopiate, in cari apròpe tóte scòlele suntu prevediute cu gradine scolastice, si suntu de acelea, in cari dóue din trei parti, in urma mai pucine suntu de acelea, in cari numai jumetate din scòle se aiba gradine scolastice. Ar' fi interesantu, déca in respectulu acèst'a amu potè serví publicitatei cu date esacte.

Pre langa intrebarea dupa numerulu gradineloru scolastice inse, cu multu mai interesanta este intrebarea: câte suntu dintre gradinele scolastice existente astu-feliu cultivate, in catu se corespunda deplinu scopului, ce lu- au? fiendu-cà numai din numerulu acestoru gradine s'ar' potè mesurá progresulu, ce se face pre acestu terenu; una gradina scolastica, carea stà paraginuta, intielinita, ecuivalèza cu un'a, ce nu esista; ér' una gradina scolastica reu cultivata si neglesa dà numai atatu scolariloru, catu si celoru din comuna unu esemplu, cum trebuie se fia una gradina necultivata. Deci e mai bine se n'ai gradina, de catu se o conservezi reu.

Celu ce s'a ocupatu chiar' si numai superficialu cu afacerea gradineloru scolastice si si-a luat u tempu si n'a pregetatu ostenél'a de a cercetá gradinele scolastice baramu intr'unu tienutu óre-care-va alu tierei, este constrinsu a constatá, cum-cà celea mai multe din gradinele scolastice suntu neglese, in parte seau de totu. Multe din ele, desi suntu incungiurate cu gardu si au solu bunu, totusi jacu intielinite, ér' altele se cultivèza spre a acoperí lipsele, de cari suferè culin'a invetiatoriului; in unele érasí pòte omulu aflá cate-va trunchiuri si ici cólea cate unu pomuletiu altuitu, ce se nisuieste a se iví dintre buruienile, ce stau se-lu inadusie, cari tóte au uniculu scopu, adeca de a potè aretá cev'a Inspectorului scolasticu. Indata ce se presupune, cá in curundu are sè se tiena inspectiunea, cu mare grigia se delatura totu gozulu, tóta buruiian'a, pentru-cá acestea apoi de aci in colo se crésca cu atatu mai puternicu, cu atatu mai inbelsugatu.

Una gradina scolastica are se servèsc cá midilocu de invetiamentu si cá obiectu de demustratu; acèst'a problema inse numai asiá se pòte deslegá, déca gradin'a este regulata, adjustata de modelu, pentru-cá numai asiá se pòte ajunge cu ajutoriulu acelei'a scopulu, spre care ne nizuimu; in casulu contrariu gradin'a scolastica nu se pòte considerá cá midilocu de invetiamentu.

De aci se ivèsc acèst'a intrebare fòrte ponderòsa; Câte gradini scolastice suntu la scòlele nòstre populare

arangiate de asiá, in catu se servésca de modelu? seau pentru-cá se nu fimu asiá asprii, cate suntu regulate, ajustate de asiá, catu se póta corespunde scopului? Ia acestea s'ar' poté respunde, cá intr'unele protopopiate 10 % intr'altel in casuri fórt favorable, póte suntu si 15 %, dar' nici acést'a nu se póte dice cu tóta securitatea.

Déca omulu voiesce se dée unei afaceri una directiune mai buna, atunci in lini'a prima este de lipsa a cercá caus'a reului. Unii ómeni de specialitate credu, cá ar' fi descoperitu deja caus'a reului, la gradinele scolastice, candu dicu: „Invetiatorii poporali n'au calificatiunea economica receruta, nici destoinicia practica intru cultivarea gradineloru, de unde de sine resulta si pucinulu zelu ce lu- manifestéza“.

Acést'a opinare, respective sustinere in unele casuri este indreptatita, dar' in celea mai multe casuri nu; fiendu-cá se dá unu numeru insemnatu de gradine scolastice, cari se afla sub conducerea unoru invetiatorii chiar' harnici si esperti in economía si totusi suntu reu conservate.

Caus'a jace simpliciter in ace'a, cá gradinele scolastice suntu lipsite de una organisatiune si in unele locuri de una conducere specialista, dela care ar' fi emanatu desceptarea interesului pentru acestu obiectu. Cum-cá acést'a e asiá se vede din urmatóriele: Supraveghiarea gradineloru scolastice esistente se tiene in lini'a prima de comitetulu scolasticu comunalu. E unu faptu cunoscutu inse, cá comiteteloru scolastice comunali pucinu seau chiar' de locu nu li pasa de gradinele scolastice. In comitetulu scolasticu nu arare ori, ma potemu dice, cá adese ori se afla cei mai mari inimici ai gradineloru scolastice, cari in locu de a-lu spriginí pre invetiatoriu si in locu de a-i acordá una protectiune intru cultivarea gradinei i-punu piedece diferite pàna candu acel'a si- pierde totu interesulu facia de gradin'a scolastica si in fine o parasesce, o abandonéza.

Comun'a inca are detorintia de a dá ajutoriu intru intemeierea gradinei scolastice, in catu in privinti'a acést'a nu e ingrigire de altu unde-va. In multe casuri inse comunele nu vréu se scie de acést'a detorintia a loru si déca comitetulu scolasticu inca este indiferentu in cauza, atunci invetiatoriulu cum ar' poté face cev'a pre langa tóta iscusinti'a si buna vointi'a ce are. Pentru a prepará unu solu necultivatú se recere potere, tempu si bani, cáci una rigolare, de multe ori adunca de 1 m., invetiatoriulu nu o póte face cu copilasii si astu-feliu este constrinsu a se întórce cátra comitetulu scolasticu, carele póte cá-i dá urmatoriulu respunsu: „Spre asiá cev'a n'avemu bani“ si ce are se resulte de aici? ace'a, cá solulu va remané si de aci incolo intielinitu, nelucratu.

Inspectorii scolastice reg. potu face, precum si facu multu in caus'a gradineloru scolastice. Asiá déca unele comune n'au nici locu, unde se-si intemeieze gradine scolastice, inspectorulu scolasticu reg. esercióza influintia asupra comitetului si dispune, cá se se procuréze solulu necesariu; acést'a se si face, dar' apoi comitetulu comunalu aici érase se opresce, cugetandu cá a facutu destulu; loculu se dá in arenda pentru unu pretiu bagatelu si invetiatoriulu nici acum'a nu póte face destulu chiamarei sale. In multe comune gradinele scolastice nu suntu in-gradite, in atari casuri invetiatorii pre langa tóta bunavointi'a nu potu se le tiena in ordine. La una scóla se afla gradina, dar' nu suntu recuisite, la alt'a nici recuisite nici gradina.

Supraveghiarea gradineloru scolastice este incredintiata mai multoru organe, cáci afara de inspectorii scolastice reg. mai suntu inca alti inspectorii, alu caroru activitate altu-cumu se restringe la unu cercu mai micu; acesti'a de multe ori ne fiendu specialisti in ale gradinaritului neci cá бага in séma gradinele scolastice; cam asemenea facu si invetiatorii ambulanti, ce dau prelegeri publice.

In butulu toturoru organeloru de supraveghiare inse celea mai multe gradine scolastice suntu neglese, si invetiatoriulu, déca in respectulu acést'a are lipsa de consiliu seau de spriginu nu scie cátra care se se întórca si déca o face acést'a, atunci esté tramisu dela Pontiu la Pilatu, seau dela An'a la Caiafa.

Déca întrebamu acumu: Óre invetiatoriulu pórtá vin'a, culp'a principala pentru neglegerea gradineloru scolastice? Noi pre bas'a celoru dise cutezàm a respunde: Nu, ci organisatiunea defectuósa si conducerea nespecialista a gradineloru scolastice.

(Va urmá).

V a r i e t à t i.

Corpulu profesoralu dela gimnasiulu superioru gr.-cat. din locu, in frunte cu bravulu seu directoru, n'a intardiatu a-si manifestá inaintea Escelentiei Sale Prea-santitului Archi-Episcopu si Metropolitu Dr. Joanu Vancea de Butés'a, adunc'a sa multiunuta omagiala pentru fapt'a multu generósa a Escelentiei Sale, descoperita publicitateri prin grátiosulu cerculariu din Januaru a. e. Nr. — si prin carea Escelenti'a Sa a pusu una basa solida pentru binele preo-timei archidieceesane, de carea se tiene si corpulu profesoralu.

In cestiunea muzeeloru de filologia póte servi de indreptariu brosiut'a intitulata: Inventariulu muzeului de filologia a gimnasiului superioru de statu din Kaposvár, 1889. Compusu de Juliu Schambach. La dorinti'a celoru interesati auctorulu servesece cu esemplare *gratuitu*.

Puntea lui Traianu preste Dunare.

(Continuare din Nr. 12).

Scaderea cu totul neîndatinată a Dunarei în Januarius 1858 făcî se se vedea remasțiile stîlpilor, afora de fundamentele dela mijlocu, cari le acoperise insul'a din mijloculu torentului, și cercetarea mai de aproape stabilî claru și neresturnabilu, că loculu, unde a statu puntea de pîtra alui Traianu, nice unulu altulu nu este celu adevăratu de cătu acel'a dela Turnulu Severinu și dela comun'a Cladov'a.

E fapta secură, că Traianu însu-si a fostu mare arhitectu și multe din numeroșele cladiri arhitectonice s'au eșecutatu nemidlocitu după planurile și conturile dînsului. Construirea de punți se întimplă mai cu sîma sub special'a s'a conducere¹⁾. Abstragîndu dela punțile de nîi, ce a pusu Traianu se se faca preste Renu, preste Dunare și unele din riurile ei laterali, preste Eufratu și Tigru, mai rămîne încă unu numeru considerabilu de punți parte de lemnu, parte de pîtra, redicate de Traianu în diferitele părți ale imperiului. Punți anume de aceste redică elu mai multe în Itali'a: preste Metauru, Aufidu și moșirlele pontinice; pre peninsul'a pirenica asemenea construi unele: un'a în Lusitani'a la Aquae Flaviae preste Tamago, alt'a în Spani'a la Salamanc'a, a trei'a preste Tajo. Cîst'a din urma punte de pîtra, s'a conservatu până în 1858 și se glorifica că construcțiune de totu pomposă. Ea a fostu redicată de arhitectulu *C. Juliu Lacer* în anul 105, asiă dara cam odată cu puntea de pîtra preste Dunare.

Puntea de pîtra preste Dunare nu a construit-o elu însu-si, ci puse se o faca celu de antîlu arhitectu alu tempului seu, renumitul *Apolodoru* din Damascu, unu elenistu sirianu, a carui eminente cunoscintie în mecanică și arhitectura le întrebuintiă imperatulu mai la tote opurile sale mari arhitectonice.

Dela acestu Apolodoru mai esista încă unu opu de totu însemnatu pentru scienti'a belică a celor vechi în limb'a greacă sub titlulu: *Πολιορκητικά* (despre mașine belice), carele până acumu nu si-a primitu meritat'a considerațiune la scrutatorii de anticități. Acestui mare arhitectu concediî Traianu construirea „*forului Ulpîu*“ în Rom'a cu edificiele pompose și cu cele doue arcu triumfali și column'a lui Traianu. „*Odeulu*“ și „*Gimnasiulu*“ încă au fostu de elu facute. Pre unulu din cele doue arcu triumfali si- imprimase elu portretulu seu. Acest'a prin o deosebită întimplare s'a pastratu până în diu'a de astăzi. Si anume: Constantin Marele puse se i- se faca unu arcu triumfalu în parte din construcțiuni arhitectonice luate din ale lui Traianu. Tempulu seu nu mai eră în stare a prestă în art'a arhitectonică asiă ceva prestante că în tempulu

¹⁾ Despre punțile lui Traianu în genere: Dio Cass. LXVIII, 15. Pliu. Epist. VIII. 4. Lamprid. Alex. Sever. c. 25. Basrelief-urile pre column'a lui Traianu. Franke zur Gesch. Trajan's. S. 193 seqq. și 584 seqq.

lui Traianu. Asiă se întimplă, că din despoiatulu arcu triumfalu a lui Traianu s'a compus celu alui Constantinu și în acest'a din urma veni și tipulu lui Apollodoru¹⁾.

Din Procopiu aflăm, că Apolodoru nu numai a edificatu puntea preste Dunare, ci a compus și o scriptă, în care eră espusa pre deplinu totă construcțiunea grandiosului opu arhitectonicu. Cu acîst'a consuna bisantinulu *Tzetzes* din seculu alu XII, carele ce e dreptu datele sale principale despre punte, după cum însu-si apriatu spune, le-a împrumutatu dela Dio Cassiu, afara de aceste înse mai adauge totu-si și unele notiție întresante, și la aceste face obsevatiunea, că marele mecanicu și arhitectu hidraulicu Teofilu încă a prestatu o descriere a punței lui Traianu, carea învederatu eră luată în cea mai mare parte din script'a lui Apolodoru.

Dio Cassiu, ce e dreptu nu face amintire de Apolodoru, nu se pôte trage înse la îndoieala, că istoriculu a avutu înainte script'a arhitectului. Dio Cassiu, carele fusese gubernatoriu în Panoni'a superioară, din contemplațiunea propria a punței, carea pre atunci la începutulu seculului alu III sustă încă în stîlpii sei, potea face ce e dreptu o descriere a maretului opu după impresiunea esternală făcută asupra lui, înse acuratîti'a numeriloru, ce-i aduce elu înainte despre dimensiuni, denoța, că a trebuitu se aiba înaintea ochiloru o scriptă arhitectonică.

Pasagiulu principalu alui Dio Cassiu despre construcțiunea punței și reportulu dimensiuniloru ei este urmatoriulu:

„Suntu 20 de stîlpi din pîtra taiată (cioplita), înaltimea loru fora a consideră fundamentele e 150 urme, latimea înse 60 urme. Stîlpii însu-si suntu de 170 urme departati unulu de altulu și împreunati prin arcu. Ei s'au înfiptu în ap'a vulturîsa și în terenulu lutosu, pentru-că fluvîulu nu s'a potutu abate nicairi“.

Dela scrietoriulu bizantinu de mai târziu *Zonaras* — carele aveă înaintea sa pre Dio Cassiu întru unu textu mai completu, de cumu-lu posedemu noi astăzi, și carele pre langa acest'a mai folosi și pre istoriculu Appianu din Alesandri'a despre resbelulu dacicu, — nu aflămu nemicu mai de aprîpe despre edificarea punței. Facia de acest'a înse altu istoricu bisantin, adeca *Tzetzes*, carele după spus'a sa apriată a folositu pre Dio Cassiu, în datele sale cu privire la dimensiuni întru tôte consuna cu Dio Cassiu, și prin acîst'a demustă, că numerii lui Dio Cassiu prin decopiarile ulterioare nu s'au coruptu. *Tzetzes* încă numesce 20 de stîlpi din pîtra cioplita, lati de 60 urme, înalti de 150' și departati de olaltă de 170' împreunati

¹⁾ Niebuhr's Vortr. üb. röm. Geschichte. III. «Apollodor von Damascus war sein (Trajan's) grosser Baumeister. Sein Bild habe ich die Freude gehabt zu entdecken; es ist ein griechisch gekleideter Mann, wie er dem sitzenden Kaiser eine Zeichnung in einer Rolle überreicht. Es befindet sich auf den Basreliefs des Bogens des Constantin, dessen oberer Teil auf die allersinnloseste Weise von den Bogen des Trajan genommen. Unter Trajan kommt die Baukunst wieder zu Glanz und Ehre, das verdankt man diesem Griechen».

unulu cu altulu prin arcuiri. Dara din opulu patriciului *Troflu* adauge nótiti'a interesante, că architectulu Apollodoru ar' fi efectuitu construirea puntei asiá cá a asiediatiu in riu *cosiuri* seu *camere* de 120 urme de lungi si 80' de late spre a pune fundamentu stêlpiloru.

Spe completarea notitiilor despre modulu edificării puntei póte sierbí inca spus'a lui Procopiu, luata evidentu din scierea lui Apollodoru, la care si îndrépta pre cetitoriu cu respectu la detairurile mai de aproape. Adeveratu, că elu nu vorbesce de dimensiuni si nu aduce inainte numeri inse amintesc de dificultatea edificării. Elu dice:

„Nu departe de Zanes jace castelulu *Pontes* numitu. „Torentele impartitu aci desparte o parte din tiermure, se „intorce inse curundu éra-si in alvi'a sa propria. Pentru „ce se numesce loculu *Pontes* si pentru-ce iá aci Dunarea unu cursu artificiale, voiu a spune aci mai aproape“. (Spune apoi cum a venitu Traianu la ace'a, cá se edifice in loculu acest'a o punte de pétra“. Cum a construitu elu ace'a punte, nu voiu desfasurá mai de aprópe. Apollodoru din „Damascu, architectulu opului intregu, se o faca acést'a. „Totu atunci edficá Traianu pre ambii tiermuri doue castele „(că fortificatiuni de punte). — Inse devenindu riulu prin „ruine si fundamentele puntei nenavigabilu in loculu acel'a, „de ace'a fú constrinsu a-si schimbá éra-si cursulu si a- „si cautá éra-si alvi'a s'a (la loculu celu vechiu), spre a „portá náile“.

Alaturandu acumu datele lui Dio Cassiu, Tzetzes si Procopiu despre cualitatea locului, despre latímea ríului, despre asiediarea construirei si reporturile partiloru singuraticice, capátamu indumári in totatitate ce e dreptu mance (insuficiente, seracatióse), inse totu-si de ajunsu spre a intielege lucrulu. Se incercámu dupa datele aceste a indicá construirea puntei.

Cá base prima pentru construirea puntei s'a folositu o limba de pamentu, ce se intindea in riu, de pre partea stânga a Dunarei (in apropiare de Turnulu Severinu de astadi. Din capetulu estremu alu limbeii pana la loculu, unde se redicá tiermurele ceva-si mai binisioru in susu, s'au construitu primii stêlpi fora ceva mare greutate. Finindu-se acést'a parte din pilotare pre latreua de catra Daci'a si din punte cam a trei'a parte, s'a sapatu sub acesti stêlpi gata, cari stáu pre uscatu, unu canalu spre a primí unu ramu alu Dunarei. Pamentulu sapatu s'a intrebuintiatu spre redicarea unei insule artificiale catra midiloculu torentelú si anume incepu de dela loculu, unde stá pre limb'a de pamentu celu din urma stêlpu. Prin iezatúri si impleturi se abatú mat'e a apei, alvi'a, in canalulu de sub stêlpii gata a puntei. Construirea propria in apa acum in riulu mai linu curgatoriu avea mai putíne dificultáti de invinsu in asiediarea fundamenteloru pentru stêlpi. Abatundu cursulu apei prin iezaturi s'au asiediatiu in riu camere, cosiuri, de 120' lungime si 80' latíme, in in cari nu érá apa. In fundulu apei din acelu spatiu s'au

batutu piloti de stejariu¹⁾ si pre acestia s'au edificatu stêlpii, cari in lungime erau de 60' er in latíme (adeca in faci'a cursulu apei) de 50²⁾. Numai imbracamintea din afora constá din petrii cioplite in volume de $\frac{1}{2}$ orgia cubica. Partea din laintru érá impluta cu diverse menuntiusiuri de edificatu (betonu³⁾. Cá stêlpii se fia fostu indreptati in anghiu dreptu catra cursulu apei, s'ar poté presupune, si numai pentru cá in curgerea ghiacei mai usioru se pota sparge masele de ghiacia, ce se loveau de eli, nice o alusiune inse nu se face in privinti'a acést'a nece in datele vechi, nice nu se poté demustrá din urmele stêlpiloru inca existente.

Fiendu-cá castelele edificate pre ambii tiermuri inalti asiá stáu in legatura cu puntea, in câtu numai dela ele potea se ajunga omulu la calea puntei, de ace'a e naturalu, cá stêlpii au trebuitu se se redice la o inaltíme considerabile. Chiar' si pentru asecurarea puntei inse-si érá necesariu, cá calea preste ea se fia asediata susu, cá preste unu muru de cetate, cá nu cumva inimicii venindu cu náile pre riu se se sue pre ea si se o ia in posesiune, seu de cum-va in partea de asupra érá din constructiuni de lemmu, se o nimicésca prin focu. Dar' chiar' si luandu in consideratiune aceste circumstantie, totu-si omulu e aplicatu a presupune, cá inaltímea data a stêlpiloru de 150' este neesacta seu esagerata, mai cu séma cá se amintesc apriatu, cá fundamentele nu suntu cuprinse in mesur'a de inaltíme⁴⁾. Fiendu-cá manuserisele lui Dio Cassiu nu diferescu in datele numerice, fiendu-cá si Tzetzes, carele fora indoieia a copiatu aci pre Dio Cassiu, consuna intru tóte, de ace'a nu potemu presupune, cá prin copisti s'ar' fi introdusu in textulu lui Dio Cassiu numeri necorecti. Cu totulu neadmisabile este inse ipotes'a unoru scrietori mai noi, cá la mesur'a inaltímei in Dio Cassiu nu trebue se se intieléga *urme* ci *palme*, pentru-cá aceste s'ar' usitá (aru fi in usu) la datele architectonice de dímensiuni. Abstragundu dela ace'a, cá afirmatiunea din urma de locu nu e demustrata, tóta ipotes'a apare cá un'a cu totulu

¹⁾ Din reportulu maiorului c. reg. H. *Imbrisevic* din 8 Martiu 1858: „Ja midiloculu unai stêlpu de punte s'a aflu unu trunchiu de stejariu muritu“ si in reportulu preotulu *Bilsky*: In midiloculu stêlpulu Nr. 1 se aflu unu trunchiu de stejariu invalitu cu scanduri moli in pusetiune perpendiculara in betonu“

²⁾ Resultatulu mesurárilor facute in 15 Jan. 1858 la ruinele stêlpiloru esiti din apa a fostu, cá stêlpii si acumu avean 69 pana in 72 urme vienese in lungime si mai multi 45 pana in 47' in latíme.

³⁾ Din reportulu preotulu *Bilsky*: Constatarea in faci'a locului inveniá, cá stêlpii nu suntu pietre dure (ulverate), rupte din regiunea din giuru si obdusi pre din afora cu pietri late. ci cá suntu imbracati in giuru cu pietrii patrute, cioplite, pana la $\frac{1}{2}$ orgia cubica de mari, parte pietre arinóse din regiune, parte granitu, in la intru constán din betonu.

⁴⁾ *Mannert res Traj.* p. 55. Quod ad altitudinem distantiamque fornicum attinet, ea pridem viris doctis suspecta, ut non dicam falsa visa sunt, nec posteris aliter apparebunt — confitendum est, aut Dionem hejus rei imperitum fuisse aut non constare de verbis graecis, quae numeros expriment.

arbitrarie si chiar' absurda, pentru-că fiindu la mesur'a de înălțime vorb'a de palme, atunci totu asemenea mesura trebuie se se întielega si la latimea stâlpiloru si la distanti'a arcuriloru. Acumu stându mesur'a de palme catra mesur'a de urme că 1 catra 4, atunci dupa parerea de mai susu tôte dimensiunile ar' trebui se se reduca la a patr'a parte din ace'a, ce cetimu in textulu lui Dio Cassiu; construirea nunumai si-ar pierde grandiositatea si admirabilitatea, de cari Dio Casiu nu-si pote esprime in destulu uimirea sa, ci in calcularea latimei riului preste totu, carea singura in casulu de facia trebuie se ne dé o mesura secura si firma, departarea ambiloru tiermuri de catra olalta ar' esi la ivéla cu multu mai mica, de câtu cum este in realitate.

De altmintrea se întielege de sine, că fiindu vorba de înălțime trebuie se se cuprinda nu numai trunchii stâlpiloru, ci si arcaturile (boltiturile), arcurile si legaturile stâlpiloru in mesur'a de înălțime, si déca datele scriitoriloru mai noi suntu corecte cu privire la mesurile de înălțime a altoru puncti, atunci si înălțimea puntei lui Traianu preste Dunare n'ar' fi cu totulu fâra esemplu (eseptionale).

Puntea, edificata de Traianu preste Tormes la Salamanca in Spani'a, se fia avutu stâlpî de 104' de înalti, si dela puntea de piétra, redicata sub domni'a lui Traianu de catra architectulu *Juliu Laceru* la Alcantar'a înălțimea stâlpiloru din midilocu se insemna cu 150', cá si la puntea de preste Dunare.

Fâra a numerá cele doue capete de podu de pre ambii tiermuri dela extremitârile puntei, eráu donedeci de stâlpî¹⁾, in distanti'a de câte 170' urme in osiele loru. Avându fia-care stâlpî latime de 50' (nu de 60', atâta erá lungimea alaturea cu cursulu apei), locul liberu (dimensiunea) intre stâlpî seuu distanti'a loru de catra olalta facea 120'. Avându toti stâlpîi latime egale si fiindu toti într'o forma departati unulu de altulu, din celi 20 de stâlpî dimpreuna cu cele doue capete de podu usioru se pote calculá depttarea celoru doi tiermuri de catra olalta, seuu latimea torentelui la locul acei'a. Ea facea: $21 \times 270 = 3570$ urme române.

De presente la locul acei'a latimea torentelui este 596 orgie seuu 3576 urme vienesse. De aci s'a dedusu, că urm'a vienesa putinu ar' diferi de urm'a romána²⁾.

Unu punctu de cea mai mare importantia in cercetarea despre puntea lui Traianu preste Dunare este întrebarea: in ce modu au fostu impreunati la olalta stâlpîi, fostáu prin arcuri boltite seuu prin constructiuni de lemnu? Dio

¹⁾ In reportulu architectulu Denster despre mesurârile si cercetârile, facute la faci'a loculu in 15 Ian. 1858 se dice: «In alvi'a torentelui eráu 16 stâlpî visibili, dintre cari 5 dela tiermurele românescu pâna la insuta si 11 stâlpî catra tiermurele sârbescu. Puntea întregu inse a potutu se fia construita pre 20 de stâlpî, de ôre-ce între stâlpulu insemnatu cu Nrulu 5 pâna la celu cu Nrulu 6 se potu impartî 4 stâlpî.

²⁾ Mesurârile adunate din 15 Ian. 1858 au datu resultatulu, că latimea torentelui dela capetulu de podu de pre tiermurele românescu pâna la acei'a de pre celu sârbescu face 396 orgie mesura vienesa.

Cassiu folosesce cuventulu *ἀνάγ*, care insemnéza in genere ori-ce legatura. Dupu figur'a puntei de pe column'a Traiana s'ar' poté presupune, că legaturile stâlpiloru numai la o parte a puntei au fostu arcaturu de piétra, er' cele alalte constructiuni de lemnu.

Mai de aprópe vine in considerare departarea stâlpiloru unulu de altulu. Acésta, securu, n'a fostu de 170', precumu in modu falsu s'a conchisu din cuvintele lui Dio Cassiu, pentru-că atunci alvi'a riului ar' esi cu multu mai lata, de cumu este Dunarea in tienutul acei'a¹⁾. Invederatu Dio Cassiu avú in vedere mesur'a departarei unui stâlpî de altulu dupa osiele loru²⁾, nu dupa locul liberu dintre ei; de ace'a in departarea de 170' trebuie se se compute si latimea stâlpulu care noi o luamu de 50' (nu de 60'). Asiá dara distanti'a între câte doi stâlpî erá de 120' celu multu (seau, déca latimea stâlpiloru a fostu de 60', numai de 110'³⁾.

(Va urmá).

N. Popescu.

Originea diuaristiceii.

Se dice, că luminat'a Prusia platí diuariului „*Neue freie Presse*“ din Vien'a nici mai multu nici mai pucinu cá unu milionu de marce, cá se apere in colónele sale interesele prusesce contr'a Franciei pre timpul resbelulu din a. 1870. Francesii la rîndulu loru plateau in acela-si timpu la 600 franci pre diuariulu *Tages Presse*, ér' *Gazet'a* militare, totu din Vien'a primea câte 400 franci de câte ori aretá in colonele sale, cá puse'a Chassepotu e superióra celei cu acu.

Am premisu acestea date pentru cá sè se véda catu pretiu pune lumea luminata pre poterea si influinti'a, ce o are diuaristic'a asupr'a opiniunei publice si a directiunei spiritelorn.

Dreptu acea credu a servi numai interesulu cetitoriloru acestei foi, déca lasu se urmeze aici unele notitie asupr'a originei diuareloru.

Inca la vechii Romani damu preste asia numitele *acta diurna*, unu feliu de diuarie, in care ce e dreptu — la inceputu nu se infereau de catu pertractarile din senatu si din comitie sau adunarile poporulu. Dar' dejá in timpul dictaturei lui Iuliu Cesare cadrele loru se marira intru

¹⁾ *Manners* p. 54 observa, că dupa calcululu acest'a latimea torentelui ar' esi la 4600', id quod latitudinem Danubii apud Severinum longe excedit. — Altii luandu distanti'a libera dintre stâlpî de 170' si latimea fia-carui din cei 20 stâlpî câte 60' calculéza latimea cu 4770'. Pre acestu calculu cu totulu neesactu si presupuneri false se baséza observatiunea lui Francke p. 130 not'a 2. «Si numai din acésta lungime (de 4770') apare, că puntea un poté se fia statu la Severinu, unde Dunarea abi e de 1000 pasi de lata, si asiá se pare *pana la evidentia demonstratu*, că puntea cea dela Severinu nu pote se fia fostu alui Traianu, ori si câtu istorici, basati in preferintia pre martur'ia tablei Peutingeriane urméza orbisiu unulu altui-a si se închina acelei retaciri.

²⁾ Dupu mesurârile din 15 Ian. 1858 departarea stâlpiloru dela midilocu pâna la midilocu face $28^{\circ} 2' 3'' = 170' 3''$ mesura vienesa, spatiulu liberu $18^{\circ} 2' 3'' = 110' 3''$ m. v., din cari ar' resultá totu odata, că diferinti'a între mesur'a vienesa si cea romána e tare neînsemnata.

³⁾ *Marsigli* iá cu Fabretti latimea stâlpiloru de 60' si o subtrage din distanti'a lui Dio de 170' os'a in dimensiune arcuriloru ar' ff fostu numai de 110 urme române seuu 102 urme Parisiane.

atat'a, încatu cuprindeau aprópe totu ce cuprindu diuariile nóstre de astadi, se întielege, afara de notiție referitórie la bursa, si alte asemenea.

Dio Cassin ne spune, că in timpul imperiului, imperatori cá Tiberiu si Domitianu dispuneau se se publice si articuli de cuprinsu politicu in dísele *acte diurne*. Dar fiindu-cá acestea se sricau (cáci tipariulu erá necunoscutu), se întielege cá cuprinsulu loru nu poteá ajunge la cunosciñt'a multor'a, cu tóte cá se espuneau publice, cá ori-cine se le póta cetí. Cetatienii mai cu dare de mana 'si tieneau sclavi anume pentru copiarea acelor'a. Ba erau si de aceia, cari faceau comerciulu prin compilarea loru in mai multe esemplarie, vendiendule prin cele mai departate provincie ale imperiului. Aceste *acte diurne* seau diuare au încetatu si ele de una data cu apunerea imperiului romanu occidentale (a. 476. p. Chr.).

Cele de ántaiu diuare dupa sistemulu de astádi le-au avutu Venetianii. Inse densii inca le aveau la începutu numai scrise, ér' nu tiparite. Pentru redactarea loru íngrigea însusi guvernulu, care tienea copisti jurati pentru scrierea loru in mai multe esemplarie; cáci la începutu diuariile loru nu erau destinate, de cátu numai pentru agentii politici ai guvernului, si alte pesóne de in credere; numai mai tardfu începura a le tipari.

De almintrea e de notatu, cá celu de ántaiu diuariu tiparitu a vediutu lumin'a in anulu 1605 la Francfurt pre Main, portandu numirea de „Oberpostamtszeitung“ Va se díca dar' cá celu mai de ántaiu diuariu tiparitu l'au avutu germanii.

In Franci'a aflámu primulu diuariu tiparitu la anulu 1631 sub numirea de Gazette; er' fundatoriulu lui a fostu Cardinalulu Richelieu. Cá se fimu inse justi, trebuie se amintimu, cá idea fundarei unui astufeliu de organu a fostu conceputa de mediculu Theophraste Renandot, dela care o împrumutá Richelieu si o si puse numai decatu in practica, cáci bene sciá densulu ce influinția potu avé asupr'a spiritelorú ideile propagate de colónele unui diuariu de importantia. Pentru acea articoli cei mai amicalii din acelu organu esiau chiar' din condeiulu Cardinalului, ma unele chiar' din alu regelui Ludovicu XIII. Acestu primu diuariu francesu luá la anulu 1762 numirea de „Gazette de France“.

Spre a indicá in catuva aventulu, ce-lu luá diuistic'a in Franci'a cu începere dela anulu 1631, notámu numai, ca pre la 1749 se tipareau la Parisu 27 organe de publicitate, unu numeru carele pre timpul fierberilorú marei revoluțiunii se îndiecise, pana ce Consulatululu le reduse in cele din urma la modestulu numeru de 13. Astádi se tiparescu numai singuru in Parisu la 800, ér' prin despartiamente preste 2000 de diuare si scrieri periodice.

In Angli'a aparú prim'a fóia septemanale la anulu 1622, portandu numirea de „Thecertains nerof the present week“. Cu revoluțiunea dela anulu 1640, resarira una multime altele, dar' fara de a fi avutu vre una însemnetate,

ci erau mai multu numai nisce pamflete politice de scurta durata. La anulu 1665 regele Carolu II imitá pre Richelieu din Franci'a, 'si fundá asia numit'a „London Gazette“. Dupa unu intervalu de aprópe 100 de ani, adeca pre la 1753 numerulu diuarielorú ce se tipariu la Londr'a nu trecea preste dóue — dicei; inse numerulu esemplarielorú in care apereau acestea, trecea preste siepte milióne. Pre la anulu 1783 numerá Londr'a 57 de diuare, cari se tipareau in siese-spre-diece milióne de esemplarie; afara de Londr'a mai erau pre acelu tîmpu 228 jurnale. Acestu numeru considerabile aducea statului unu venitu anuale de aprópe díece milióne de franci cá tax'a timbrului. Cu anulu 1865 tax'a apasatoria încetá, si numerulu jurnalorú crescú intru atat'a, in cátu astádi Marea Britania numera — fara Colonii — preste 2500 organe de publicitate. Afara de acestea aparú in Indi'a englesa alte 260 organe de publicitate, redactate tóte de indigeni, cari nu lipsescu a-si manifestá cu tóta ocaziunea tendinția de a scapá de jugulu englesu, cu tóte acestea guvernulu nu le supune la nici una censura. Limb'a in care se tiparescu acestea este cea indostana, scrisa cu caractere parte arabe, parte persane. Cele alalte colonii britanice inca au numeróse jurnale; dar' cu tóte acestea numerulu totale alu diuarelorú de pre întregu teritoriulu ce-lu posede Angli'a nu ajunge cu cel'a alu organelorú publice tiparite in limb'a germana, care se urea la 5600.

In Rusi'a nu existá pâna la anulu 1848 altu diuariu politicu decátu „Gazet'a de Vien'a, ce apareá sub auspiciile guvernului, si vre-o doue — trei foi literari, cari erau totu dea-un'a la dispozițiunea censurei. La 20 Martie 1848 se proclamá inse libertatea presei si numai de cátu se ivirá: Gazet'a Austriei, Drapelulu progresului, Amiculu poporului, Tener'a Austri'a, si altele. Ma diuaristic'a 'si luá un'a desvoltare atatu de rapida, încátu in scurtulu tîmpu de unu anu se fundara 217 organe de publicitate, dintre cari celu mai importantu órá „Die Presse“ Acestu jurnalulu fú fundatu de unu anume Zang, carele mai înainte petrecuse brutaricu la Parisu, unde facú cunosciñtia lui Fm. de Girardin. Indata ce aflá Zang cá in Austri'a s'a proclamatu libertatea presei, plecá dela Parisu la Vien'a si angajá de redactori pentru jurnalulu seu pre cei mai buni scrietori dela Gazet'a Austriei. In timpul revoluțiunei polone jurnalulu lui Zang scriea in favorulu resculatilorú.

Pentru ace'a Polonii din Galiti'a-i trimeseru lui Zang patru cai frumosi cá daru. Celu amabilu dintre redactorii Presei se adresá cátra Zang cu rogarea, se-i dée si lui unu calu din cei patru, de ore-ce densulu avea meritulu principalu in apărarea intereselorú polone. Zang 'i refusá rogarea, din care cauza redactorulu Stefanu se retrase dela gazet'a lui Zang, si începú a publicá elu însusi unu altu jurnalulu sub numirea de „Neue freie Presse“ care multiamita talentului directoriului seu Stefanu întrecú Pres'a lui Fang. Neue freie Presse împreuna cu Gazet'a de Coloni'a suntu astadi cele mai importante jurnale scrise

in limb'a germana. De almintrea se vorbesce, cã jurnalulu „Fremdenblatt“, care trece de guvernamentale, ar' stã mai bine in privinti'a pecuniara. Acestu organu 'si avù de fundatoru pre unu frate alu poetulu Heine; elu nu publicã la inceputu de câtu numai list'a pasageriloru sositi in capitala si prea pucine noutati. Cu timpu a ajunsu inse la o desvoltare atatu de mare, in câtu editiunea de dîmaneti'a (cãci apare de 2 ori pre di) cuprinde 18 — 20 pagini, dintre cari diece suntu totu dea-un'a pline cu anuniuri. Afara de Fremdenblatt mai apãrũ la Vien'a dînicu in cãte dõue editiuni: Die Presse, Neue freie Presse, Extrablatt si Tagblatt. Despre acestu din urma notãmu, cã la anulu 1867 fũ vendutu de proprietariulu seu cu 12 mii floreni austriaci, er' la a. 1872 lu cumpãrã de nou venditoriulu dela 1867 in contulu unei societãti cu 500 mii floreni v. a.

La anulu 1865 se tipareau la Vien'a dupa statistic'a oficiala 182, in anulu 1870 apareau 258, er' in 1873 togmai 355 organe de publicitate. Intru unu periodu de scurta durata intre diuarele vienese erau si doue romanesci, anume: *Sionulu romanescu*, organu bisericescu-literariu sub directiunea d. Dr. Gregoriu Silasi si *Albin'a*, diariu politicu; astãdi aparũ dõue in limb'a franceza: Mesageriulu de Vien'a si Dunarea.

Diuristic'a magiara datãza dupa Szinyei József dela 1780 candu vediu lumin'a primulu diariu ungurescu la Pofon sub numirea de Magyar Hirmondó. In Bud'a-Pest'a aparũ antaiulu jurnalulu ungurescu „Magyar Mercurius“ numai la 1788, er' a dõua foia unguresca tiparita la Buda-Pest'a in anulu 1806, a fostu: Hazai tudositások. La anulu 1830 erau 10 diuarie unguresci, la 1848/49 deja 86, er' la 1850 numerulu lorũ s'a redusu la 9. In anulu trecutũ (1888) se tipareau in Ungari'a si Transilvani'a de tõte 561 de jurnale si scrieri periodice, dintre cari 364 in limb'a magyara, 126 in l. germana, 39 in l. slava, 22 in l. romãna, 6 in l. italiana, 1 in l. ebraica si 3 in cea franceza. Cele de antaiulu diuarie romanesci in Transilvani'a au fostu Gazet'a Transilvaniei, ce apare si astãdi la Brasiovu, si care-si avù de primu directoru pre multu meritatulu G. Baritiu, si Organulu luminarei ce apareã la Blasiu sub directiunea regretatulu mare eruditũ T. Cipariu, editorulu si redactorulu importantei scrieri periodice de mai tardiu: *Arhivu pentru istoria si filologia*.

In regatulu romanu aparũ de presente 102 diuarie si scrieri periodice, astu-feliu in câtu pre cãte 52700 de locuitori se vine cãte unulu.

In Rusi'a fundã Petru celu Mare la anulu 1702 in Moscov'a si la 1708 in Petersturg cate unu diariu, dintre cari celu din urma portã numirea de „Jurnalulu curtei de St. Petersburg. Mai vechia de câtu acestu diariu este cu ceva Gazet'a de Madridu in Spani'a, care fũ fondata la anulu 1704. Dela anulu 1832 incõce inse, pres'a spaniola prosperã intru atãt'a, in câtu astãdi numera aprõpe 500 organe de publicitate.

Cam acum 200 de ani guvernatoriulu celoru mai de antaiulu colonii englese din Americ'a nordica, se felicitã astu-feliu intru una scrisõre a s'a: „Multiunuta lui D. dieu cã n'avem tipografia, si speru cã nu vomu avé nici preste una suta de ani; caci tipariulu a propagatu tõte relele si a provocatu revolte si atacuri contr'a guvernulu“. Si ce se vedi? — dejã la anulu 1740 erau in Americ'a de Nordu patru-spre-diece organe de publicitate; er' astãdi numerulu diareloru si alu scrieriloru periodice din *Statele unite* trece preste 8000 (optu mii).

Celu de antaiulu diariu politicu in Japoni'a vediu lumin'a la anulu 1867, elu fũ fundatu de unu preotu englesu.

In Chin'a cã si in Persi'a apare dînicu unu organu oficialu, din care alte foi provinciali in numeru de 50 'si inprunuta intregu materialulu; de un'a presa independenta inse nu põte fi vorba. Misionariulu Huc se incercã a indemnã pre unii Chinesi mai descepti si mai culti se fundeze unu diariu politicu; elu primũ inse urmatoriulu respunsu caracteristenu: „Amice, pentru ce se ne batemu noi capulu cu combinatiuni politice si cu chiere? Mandarini suntu detori de a ingrigi de afacerile statulu, caci pentru acea suntu platiti, — Ferice de guvernele, cari carnuescu astu-feliu de popõre!

J. Marculetiu.

Cunoscintie din istori'a educat. si a instruct.

§. 17. Platone.
(Continuare din Nr. 12).

Dela alu treilea anu inainte se aiba pruncii jocuri cospundietõrie aplecarei si facultãtiloru lorũ. Dela alegerea jocuriloru se põte conchide adese ori la chiamarea prunculu in venitoriu. Jocurile se nu se schimbe prea tare, pentru-cã prin ace'a se producu si caractere schimbatiõse. Prin alegerea de jocuri bune se põte dá de tempuriu ocaziune la acuirarea unorũ cunoscintie si desteritati. Pentru pruncii dela trei pãna la siãsa ani sã se acuire in cetate mai multe locuri de adunare unde crescatõrie intielepte se põta supraveghia si conduce pruncii. In deosebita consideratiune sã se iãe pruncii, cari se destingu prin frumsetia trupesca si spiritulu, pentru-cã accia prin õ educatiune rea se strica mai tare, pre candu prin õ conducere intielepta se potu face cei mai nobili õmeni.

Pedepse si dogene sã se aplice numai atunci, candu se omite a se face ce e bine. Invetiatoriulu inse nu are se-si tiena vedi'a prin acestea, ci prin pãeeminenti'a sa morale. Pedepse trupesci sã se aplice in mesura mica si mai alesu atunci candu se dovedesce portare neonestã facia de betrani. Aplicarea sã se faca fãra patima. Sentiulu de onõre si rusine se-lu tiena de santu parintiã cã si invetiatorii, pentru ace'a trebue departatu totu ce ar' poté vatemã acestu sentiu. Pruncii sã se invetie cum-cã suntu detori cu respectu, ascultare si iubire cãtra parinti si adulti. Dela anulu a siãsãlea sã se despartiesca fetitiile de prunci. Cu acest'a nu voiesce Platone cã sã se neglega educarea sexulu muerescu, din contra pretinde cã in statulu seu idealu si fetitiile se faca deprinderi

gimnastice si militari, si de-cumu-va statulu ar' intrelesá ingrigirea despre educarea acestui sexu, atunci ar' fi numai diumetate din ace'a, ce trebuie se fie. Cá pre crescatórie asiá pune Platone mare pretiu pre pedagogi, cari au se conduca prunci la jocuri si serbatori si se-iferésca de societáti rele. Asemenea pune mare pondu pre societatea cu ómeni buni si delaturarea a totu ce ar' poté scandalisá pre prunci, de ace'a preinde cá junimea se nu se duca in teatru, in castru si adunările poporulu.

Cá midilocu a educatiunei recomanda Platone gimnastic'a, care este nu numai midilocu a desvoltarei trupesci, ci si a nobilitarei sufletului. Cultivarea trupului are se fie in armonia. Prin gimnastica se castige prunci curagiu numai, inse nu poterea lui Ercule. Curagiulu stá mai alesu in predomnirea posteloru sensualu si in castitate. Intre deprinderile gimnastice numera Platone si joculu, prin care se acuira desteritate, tienuta nobila si frumseti'a trupului, condamna inse jocurile nemorali.

Cu anulu alu 10-lea se incepe instructiunea mai de aprópe in cetitu si scrisu. Literile se se destinga acuratu prin vediu si audiú si prin acést'a se se impiedece confundarea. Adese ori se va vedé cum-cá scolarulu cunósce literele in silabe scurte nu inse in silabe mai lungi, pentru aceea e de a se luá silabe scurte si asiá a procede dela cunoscutu la necunoscutu.

Despre poesia dice Platone, cum-cá aduce periclu pentru junime. Admite inse fabulistii buni, cari observa legile prescise, inse se nu se faca de risu cetatienii neci in chipuri. Music'a se se invetie incependu dela anulu a 14 pâna la alu 16 inse se se invetie numai piese bune.

Pre sciintiele matematice si cu deosebire pre aritmetica a pusu Platone mare pondu pentru-cá neci o sciintia nu are asiá mare si binefacatória influintia asupr'a administrarei afaceriloru casnice si publice cá matematic'a si neci un'a nu duce cu mai mare securitate la adeveru.

In fine Platone privesce intréga viéti'a omenésca de o scóla, pentru aceea estinde cultivarea filosofloru si a domnitoriloru dela anulu alu 35-lea pâna la alu 50-lea. Cu privire la domnitori dicea: „Cine n'a servitu neci candu, nu póte fi neci odata unu domnitoriu demnu. Pentru aceea prunculu se invetie de tempuriu atatu a poruoci altor'a, catu si a ascultá de cei ce poruncescu“.

Despre ideile lui Platone ¹⁾ e de insemnatu atatu cu privire la statulu seu de modelu, catu si la cele in privinti'a educatiunei deduse din celea de antaiu, ceste din urma suntu chiaru contrarie drepturiloru umane si despoie pre parenti de drepturile naturali *cum-cá aceea suntu recrealisavere*, de unde pâna in diu'a de astádi ideile nerealisavere se numescu: ideí platonice.

(Va urmá). **Maximu Popu**, profesor.

¹⁾ Despre Platone s'a mai scrisu in foi'a scolastica, inse pentru integritatea materialulu tractatu sub acést'a rubrica e de lipsa aparerea acestui paragrafu in forma cum e tractatu aici.

Corespondintia.

Támái'a (com. Satu-mare) Februaru 1889.

Pre stimata Redactiune!

„Reuniunea filiala Ardasatu-Somesiu“ a invetiatoriloru gr. cath. romani din dieces'a Oradana si-a tienutu adunarea s'a de ierna in comun'a Bicáu la 12 Februaru a. c.

Diu'a acést'a cu totu dreptulu o potu numi de o serbatoria culturala, de o aurora zimbitoria spre unu venitoriu mai fericitoriu, de o di triumfala a reuniunei nóstre modeste.

Adunarei iau premersu celebrarea santei Liturgie prin M. O. Domni Antoniu Gitta parochu-protopopu din Borhidu, si Sigismundu E. Catoca preotu din Borlesci, sub care Domni invetiatori intrunuti intru unu coru vocalu, ne-au delectatu cu cantarile loru armoniose.

Dupa sant'a Liturgia membrii s'a coadunatu in scóla locala, unde sub conducerea M. O. D. Sigismundu Catoca vice-presiedinte s'a inceputu siedinti'a. Finindu cuventarea de deschidere, amintesce despre mortea prea tempuria a Altetiei sale Rudolfu Principe de Corona, care intemulare funéstia sfasia anim'a fiesce carui cive alu monarchiei, si dorésce cá Reuniunea protocolarminte se-si esprime doliulu facia de acést'a pierdere ireperabila. Adunarea emotiunata stándu ascultá acést'a enuntiatiune, si cu unanimitate primí propunerea vice-presiedintelui.

Dupa acéste luandu cuventu parochulu localu M. O. D. Lazaru Jernea, accentueza lips'a reunineloru invetiatoresci, si 's' esprima bucuri'a cá póte salutá in parochi'a s'a acést'a corporatiune culturala dându-si cu asta data espreiune viua simtiamenteloru sale nationale.

Trecu pre langa multe pertactari mai menunte, cari nu suntu de interesu publicu. Me marginescu numai a amentí 2 mominte in cari a culminatu adunarea de Bicáu, si prin cari s'a inaliatu potu dice preste tóte celelalte tienute de 4 ani in cóce.

Aceste suntu 1. participarea numerósa a membriloru si a 2-a activitatea loru laudavera in compunerea elaborateloru.

Membrii si cei din departare mai mare cu esceptiunea aloru 2—3 cu totii s'au prezentatu,

Pentru elaborare au fostu desemnate themele urmatórie; 1. „Detorintiele parentiloru si invetiatoriloru in crescerea si educatiunea religiose morala a prunciloru.“ 2. „Ce trebuie se faca invetiatorulu cá elevii sei se imbésca adeverulu, si se fie sinceri?“ O emulatiune nobila s'a observatu in elucrarea acestoru theme, cari prin desfasiurarea detaiata si ilustratiuni practice, cu totul s'au eshauriatu.

Themele au fostu elucrate prin Domni invetiatori: Constantinu Puscasiu, Joanu Bretanu, Georgiu Onea, Georgiu Szilágyi, Aureliu Popanu, Alesandru Anderco, Teodoru Groz'a, si Vasiliu Cassa.

Lauda, recunoscintia si multiamita le detorimu acestoru dileri ai culturei nóstre nationale, cari pre langa lipsele materiale cu cari au de a se luptá, se nesuescu a se inavuti spiritualminte, si astu felu a progresá pre carier'a loru grea dar' onorifica.

Dupa unu prandiu amicabile, la care amu fostu invitati din ospitalitatea M. O. D. Lazaru Jernea si Prestimatei sale socia, cu bucuria spirituala pentru resultatulu dlei si cu sperantia in venitoriu ne-amu departatu, dorindu unulu altui'a fericita revedere la adunarea de vóra tienenda in comun'a Zazariu.

Dionisiu Branu,
parochu de Támái'a.